

A decorative graphic on the left side of the page. It consists of a large blue triangle pointing right, followed by a series of overlapping triangles in shades of gray, green, and blue, creating a sense of movement and depth.

Granskning av kommunens arbete mot välfärdsbrottslighet

Rapport

Älvsbyns kommun

2025-02-27

Antal sidor 20

Antal bilagor 1

1 INNEHÅLLSFÖRTECKNING

2	Sammanfattning	3
3	Bakgrund	6
4	Syfte, revisionsfrågor och avgränsning	7
4.1	<i>Avgränsning och ansvarig styrelse/nämnd</i>	7
5	Revisionskriterier	7
6	Metod	8
7	Resultat av granskningen	9
7.1	<i>Strategi och ansvar</i>	9
7.1.1	Bedömning	9
7.2	<i>Risikanalys</i>	10
7.2.1	Bedömning	11
7.3	<i>Övergripande styrdokument och rutiner</i>	11
7.3.1	Kommunstyrelsen	11
7.3.2	Socialnämnden	13
7.3.3	Bedömning	15
7.4	<i>Rutiner vid misstankar om välfärdsbrottslighet</i>	15
7.4.1	Bedömning	16
7.5	<i>Utbildning och samverkan</i>	17
7.5.1	Bedömning	18
8	Samlad bedömning och rekommendationer	19
9	Bilagor	21

2 SAMMANFATTNING

Azets Revision & Rådgivning har av Älvsbyns kommuns revisorer fått i uppdrag att översiktligt granska kommunens arbete mot välfärdsbrottslighet. Uppdraget ingår i revisionsplanen för 2025.

Syftet med granskningen har varit att bedöma om kommunstyrelsen och socialnämnden har säkerställt en ändamålsenlig styrning och samverkan samt en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbrottslighet.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att kommunstyrelsen och socialnämnden inte har säkerställt en ändamålsenlig styrning och samverkan samt en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbrottslighet.

Bakgrunden till vår samlade bedömning är att granskningen visat att det inte finns någon kommunövergripande strategi rörande välfärdsbrott. Vi konstaterar att varken kommunstyrelsen eller socialnämnden genomfört en riskanalys rörande välfärdsbrottslighet. Vidare bedömer vi att det i viss utsträckning finns centrala styrdokument som hanterar risker förknippade med välfärdsbrottslighet och vissa rutiner för hantering av misstänkta oegentligheter. Vi ser dock att denna styrning med fördel kan vidareutvecklas och ansvar tydliggöras för att hantera misstankar om välfärdsbrott. Vi bedömer att kommunstyrelsen och socialnämnden bör arbeta mer med kompetenshöjande aktiviteter, extern samverkan och erfarenhetsutbyte för att stärka kännedom om risker och effektiva arbetssätt inom området.

Inom socialnämndens verksamheter bedömer vi att det finns relevanta kontroller som minskar risker för välfärdsbrottslighet inom assistansersättning och ekonomiskt bistånd, men att dessa bör utvecklas samt antas politiskt.

I det följande redovisas våra samlade bedömningar av respektive revisionsfråga.

Nej Endast delvis I allt väsentligt Ja 	
Finns en definierad strategi samt ansvar inklusive ett aktivt ledarskap för det förebyggande arbetet mot välfärdsbrottslighet?	
Kommunstyrelsen	Nej
Socialnämnden	Nej
Har nämnden och styrelsen säkerställt att en riskanalys med inriktning på välfärdsbrottslighet har genomförts? Har riskminimerande åtgärder vidtagits?	
Kommunstyrelsen	Endast delvis

Socialnämnden	Nej
Har risken för välfärdsbrott beaktats i övergripande styrdokument, så som policies, riktlinjer och rutiner?	
Kommunstyrelsen	Endast delvis
Socialnämnden	Endast delvis
Har kommunen en ändamålsenlig organisation och en tydlig ansvarsfördelning samt rutiner för att fånga upp och hantera misstankar om välfärdsbrottslighet?	
Kommunstyrelsen	Nej
Socialnämnden	Nej
Sker kompetensstärkning inom välfärdsbrottslighet för medarbetare och chefer, i form av utbildningar samt intern och extern samverkan?	
Kommunstyrelsen	Nej
Socialnämnden	Nej

För närmare beskrivning av bakgrunden till våra bedömningar hänvisar vi till respektive avsnitt i revisionsrapporten.

Utifrån resultatet av vår granskning rekommenderar vi **kommunstyrelsen** att:

- utarbeta en kommunövergripande strategi för ett heltäckande arbete mot välfärdsbrott.
- tillse att formaliserade riskanalyser inriktade på riskerna för välfärdsbrott regelbundet genomförs och dokumenteras.
- göra en översyn av befintliga styrdokument utifrån risker för välfärdsbrottslighet.
- förtydliga ansvar och rutiner för hantering av misstankar om oegentligheter och välfärdsbrott.
- säkerställa att kommunstyrelsens delegationsordning inkluderar ansvar för polisanmälan.
- säkerställa att kompetenshöjande insatser genomförs avseende förebyggande arbete mot välfärdsbrottslighet för medarbetare.

Utifrån resultatet av vår granskning rekommenderar vi **socialnämnden** att:

- tillse att formaliserade riskanalyser inriktade på riskerna för oegentligheter och välfärdsbrott regelbundet genomförs och dokumenteras.
- vidareutveckla och fastställa styrdokument och rutiner för att i högre grad innefatta arbete med kontroller utifrån risker för välfärdsbrott.
- fastställa rutiner för hantering av misstankar om felaktiga utbetalningar inom assistansersättning respektive ekonomiskt bistånd.
- säkerställa att kompetenshöjande insatser genomförs avseende förebyggande arbete mot välfärdsbrottslighet för medarbetare.

3 BAKGRUND

Azets Revision & Rådgivning har av Älvsbyns kommuns revisorer fått i uppdrag att översiktligt granska kommunens arbete mot välfärdsbrottslighet. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2025.

Välfärdsbrottslighet definieras av SKR som när en extern aktör – företag, förening eller privatperson – otillbörligen utnyttjar kommuners välfärdssystem för egen vinning.

I betänkandet – Kontroll för ökad tilltro (SOU 2020:35) konstateras att förutsättningarna för ett mer sofistikerat och medvetet missbruk av välfärdssystemen har ökat under de senaste två decennierna. Faktorer som framhålls vara bidragande till detta är digitaliseringen av välfärden, ökad rörlighet av arbetskraft samt ett ökat inslag av privata assistansanordnare i välfärdssystemen.

1 juli 2023 trädde en ny lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete i kraft. Lagen syftar till att säkerställa att kommuner utifrån ett kunskapsbaserat underlag tar ställning till behovet av brottsförebyggande åtgärder. Lagen gör det än mer angeläget att säkerställa att kommunen har förmåga att förebygga, upptäcka och förhindra välfärdsbrottslighet.

Den 1 juli 2025 trädde en lagförändring i kraft i 6 kap. 6 § kommunallagen (2017:725) som tydliggör nämndernas ansvar för att säkerställa den interna kontrollen är tillräcklig för att förebygga fel och oegentligheter.

Kommuners verksamheter innefattar flera attraktiva områden för välfärdsbrott och ansvariga nämnder behöver därför tillse att det finns ett ändamålsenligt internkontrollsystem som motverkar felaktiga utbetalningar. Risker som kan föreligga i en kommun är oklara riktlinjer och kontrollrutiner för bedömning av företagets/organisationens/den enskildes kvalificering samt för beviljande av ersättning/stöd/bidrag. Det föreligger också utmaningar i vilka möjligheter och förutsättningar den enskilda handläggaren har att genomföra kontroller.

Revisorerna har i samband med sin risk- och väsentlighetsanalys bedömt att en granskning inom området behöver genomföras.

4 SYFTE, REVISIONSFRÅGOR OCH AVGRÄNSNING

Syftet med granskningen har varit att bedöma om kommunstyrelsen och socialnämnden har säkerställt en ändamålsenlig styrning och samverkan samt en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbrottslighet.

Granskningen har omfattat följande revisionsfrågor:

- Finns en definierad strategi samt ansvar inklusive ett aktivt ledarskap för det förebyggande arbetet mot välfärdsbrottslighet?
- Har nämnden och styrelsen säkerställt att en riskanalys med inriktning på välfärdsbrottslighet har genomförts? Har riskminimerande åtgärder vidtagits?
- Har risken för välfärdsbrott beaktats i övergripande styrdokument, så som policys, riktlinjer och rutiner?
- Har kommunen en ändamålsenlig organisation och en tydlig ansvarsfördelning samt rutiner för att fånga upp och hantera misstankar om välfärdsbrottslighet?
- Sker kompetensstärkning inom välfärdsbrottslighet för medarbetare och chefer, i form av utbildningar samt intern och extern samverkan?

4.1 AVGRÄNSNING OCH ANSVARIG STYRELSE/NÄMND

Granskningen har avgränsats till verksamhetsår 2025. Granskningen avser kommunstyrelsen och socialnämnden. Granskningen avgränsas till arbetet mot välfärdsbrott på ett övergripande plan i kommunen samt till de verksamheter inom socialnämnden som ansvarar för kommunala välfärdssystem. Inom socialnämnden har vi, utifrån en risk- och väsentlighetsanalys, fokuserat på handläggningen av ekonomiskt bistånd samt uppföljning av privata anordnare av personlig assistans.

Granskningen syftar inte till att upptäcka eller utreda brott.

5 REVISIONSKRITERIER

I granskningen har revisionskriterierna utgjorts av:

- 6 kap. 6 § kommunallagen. Nämnderna ska var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig för att förebygga fel och oegentligheter i verksamheten, och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.
- 6 § Bidragsbrottslagen (2007:612). Kommunen har en skyldighet att enligt 6 § bidragsbrottslag polisanmäla fall där kommunen har anledning att anta att ett bidragsbrott begåtts.
- Lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett

för högt belopp, ska underrättelse om detta lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat beslutet.

- Strategisk plan och budget 2025–2028 samt 2026–2029
- Reglemente för kommunstyrelsen samt socialnämnden
- Tillämpbara interna regelverk, policys och beslut

6 METOD

Granskningen har genomförts genom:

- Dokumentstudier av reglemente, delegationsordning, strategisk plan och budget, internkontrollplaner och uppföljning av dessa, riktlinjer och rutiner.
- Intervjuer har genomförts med risk- och säkerhetssamordnare, controller, kanslichef, socialchef, enhetschef individ- och familjeomsorg, enhetschef personlig assistans samt kommunstyrelsens presidium.
- Enkät riktad till medarbetare som arbetar på kommunchefens stab samt medarbetare inom socialförvaltningen som arbetar med verksamhetsövergripande frågor samt med myndighetsutövning. Enkäten gick ut till 45 medarbetare under perioden 12–30 januari och har haft en svarsfrekvens på 51%. Resultat återfinns löpande i rapporten samt i sin helhet i bilaga A.

De bedömningar som avlämnas i granskningen har utgått ifrån följande bedömningsnivåer.

Rapporten är faktakontrollerad av samtliga intervjupersoner.

7 RESULTAT AV GRANSKNINGEN

7.1 STRATEGI OCH ANSVAR

Av kommunstyrelsens reglemente¹ framgår att kommunstyrelsen är kommunens ledande organ för styrning och ledning samt svarar för kommunens ansvar för brottsförebyggande arbete. Socialnämndens reglemente² innehåller ingen reglering av ansvar för det brottsförebyggande arbetet. I Älvsbyns kommun finns ingen uttalad organisation eller uttalade funktioner som specifikt arbetar med det förebyggande arbetet mot välfärdsbrottslighet, det vill säga mot att externa aktörer – företag, förening eller privatperson – otillbörligen utnyttjar kommuners välfärdssystem för egen vinning. Enligt intervju ska en brottsförebyggande samordnare finnas på kanslienheten inom kommunchefens stab. Vid tiden för granskningen är tjänsten vakant sedan en kort tid tillbaka.

Varken i strategisk plan och budget för 2025–2028³ eller 2026–2029⁴ lyfts välfärdsbrottslighet i omvärldsanalys eller i beskrivning av utvecklingsområden för kommunen.

I intervju framgår att kommunen samverkar med Lokala brottsförebyggande rådet⁵ (Lokala Brå) i det brottsförebyggande arbetet. I rådet deltar kommunchef, risk- och säkerhetssamordnare samt ett antal verksamhetschefer. Vi har inom ramen för granskningen inte tagit del av något underlag som beskriver rådets sammansättning eller ansvarsområden. I intervju framgår att rådet vid tiden för granskningen inte jobbar med området välfärdsbrottslighet.

Från enkätsvaren framgår att 52% av de svarande upplever att deras chef och andra personer i ledande ställning kommunicerar ett tydligt förhållningssätt gällande välfärdsbrott. 39% upplever att detta delvis görs, och 9% upplever att det inte görs.

7.1.1 Bedömning

Vår bedömning att kommunstyrelsen och socialnämnden **inte** har en definierad strategi eller ansvar inklusive ett aktivt ledarskap för det förebyggande arbetet mot välfärdsbrottslighet.

Vi grundar vår bedömning på att det saknas en kommunövergripande definierad strategi för det förebyggande arbetet mot välfärdsbrottslighet. Vi bedömer att kommunstyrelsen

¹ Kommunstyrelsens reglemente, 2025-02-24

² Socialnämndens reglemente, 2025-02-24

³ Strategisk plan och budget 2025 – 2028, Kommunfullmäktige 2024-06-10

⁴ Strategisk plan och budget 2026–2029, Kommunfullmäktige 2025-06-23

⁵ Lokala Brå är ett samverkansforum mellan kommun, polis och i vissa fall även näringsliv, som syftar till att identifiera lokala utmaningar, analysera behov och genomföra riktade insatser.

utifrån sin ledande och samordnande roll, bör ta fram en strategi för arbetet där begreppet välfärdsbrott även definieras.

Vi konstaterar att det finns ett lokalt brottsförebyggande råd i kommunen inom ramen för lokala Brå. Vi bedömer att det med fördel kan tas fram en ansvarsbeskrivning för arbetet inom lokala Brå samt att arbetet med välfärdsbrottslighet bör inkluderas i detta arbete.

Vi anser att Brå är ett relevant och viktigt forum för samverkan, men att det är av vikt att det finns en kommunintern organisation och samverkan avseende det förebyggande arbetet mot välfärdsbrott samt med egna utsedda funktioner för området.

7.2 RISKANALYS

I intervju framgår att det inte genomförts någon kommunövergripande riskanalys avseende välfärdsbrottslighet inom ramen för den interna kontrollen. I risk och väsentlighetsanalysen för 2025 avseende finansiell kontroll⁶ samt den interna kontrollen för 2025⁷ framgår två områden med bäring på att förebygga fel och oegentligheter; direktupphandlingar samt leverantörsfakturer skickade från tvivelaktiga aktörer. För att hantera riskerna ska det via stickprovskontroll kontrolleras att direktupphandlingar görs i enlighet med gällande lagstiftning. Leverantörsfakturer ska hanteras genom att tillhandahålla information om risken för blufffakturer i samband med introduktion av nya chefer. I underlaget framgår att båda riskområden ska följas upp och redovisas i samband med delårs- och helårsredovisning. I delårsuppföljningen av internkontroll för området Finansiell kontroll⁸ framgår att inga avvikelser noterats rörande kontrollen av direktupphandlingar och för området leverantörsfakturer har information gått ut till chefskollektivet rörande blufffakturer och det anges att "Under 2025 har inga fakturer betalats ut till oseriösa företag enligt Svensk Handels varningslista."

I intervju framgår att det inte har genomförts någon riskanalys avseende välfärdsbrottslighet inom socialnämndens verksamheter inom ramen för den interna kontrollen. Området återges inte heller i den interna kontrollplanen⁹.

I enkäten framgår att ungefär hälften av respondenterna inom kommunledningens stab ser att deras verksamhet i låg utsträckning är utsatt för välfärdsbrott. Inom det sociala området framgår att majoriteten anser att verksamheten är utsatt i hög utsträckning, där felaktigt utbetalt försörjningsstöd samt oseriösa assistansbolag lyfts som de största riskerna.

⁶ Riskbedömning av kontrollområde finansiell kontroll, ej daterad.

⁷ Internkontrollplan 2025, 2025-01-16

⁸ Uppföljning internkontroll 2025, KC Stab / ekonomi, 2025-09-17

⁹ Internkontrollplan för socialnämnden 2025, 2025-03-17

7.2.1 Bedömning

Vår bedömning är att **kommunstyrelsen endast delvis** säkerställt att en riskanalys med inriktning på välfärdsbrottslighet har genomförts, samt att riskminimerande åtgärder **endast delvis** vidtagits.

Vår bedömning är att **socialnämnden inte** säkerställt att en riskanalys med inriktning på välfärdsbrottslighet har genomförts, samt att riskminimerande åtgärder **inte** vidtagits.

Vi grundar vår bedömning på **kommunstyrelsen** inte genomfört någon kommunövergripande riskanalys avseende välfärdsbrottslighet. Vi konstaterar dock att två områden med viss bäring på området välfärdsbrottslighet identifierats inom området finansiell kontroll. Riskminimerande åtgärder har vidtagits i betydelsen att kontrollmoment genomförts under året, utan anmärkning.

Vi grundar vår bedömning på att **socialnämnden** inte har genomfört någon riskanalys avseende risken för välfärdsbrottslighet inom sina verksamheter inom ramen för den interna kontrollen. Området är inte heller inkluderat i nämndens internkontrollplan.

För ett effektivt arbete mot välfärdsbrottslighet behöver organisationen inleda med att identifiera relevanta riskområden i sin kontext. Detta kan med fördel göras genom en omvärldsanalys där organisationen tar del av aktuella studier på området och utbyter erfarenheter med andra kommuner som kommit längre i arbetet mot välfärdsbrott. Områden som ofta lyfts som särskilt riskutsatta är ekonomiskt bistånd, uppföljning av privata utförare, assistansersättning och föreningsbidrag. Efter genomförd riskidentifiering bör det säkerställas att riskerna minimeras till en acceptabel nivå.

Utifrån den ändring som tillkom från första juli 2025 i 6 kap § 6 kommunallagen rörande nämnders ansvar för att säkerställa en tillräcklig intern kontroll för att förebygga oegentligheter i verksamheten, bedömer vi att det är av vikt att kommunstyrelsen och socialnämnden säkerställer att förebyggande arbete mot oegentligheter och välfärdsbrottslighet tydligare inkluderas i det interna kontrollarbetet.

7.3 ÖVERGRIPANDE STYRDOKUMENT OCH RUTINER

Av enkätens samtliga respondenter anger 44% att de anser att deras arbetsplats har arbetssätt/rutiner för att förebygga och motverka välfärdsbrottslighet, medan 39% är osäkra och 17% svarar nej.

7.3.1 Kommunstyrelsen

Något övergripande styrdokument som specifikt berör välfärdsbrottslighet finns inte, däremot redogör vi nedan för ett antal styrdokument som berör områden som är relevanta för ett förebyggande arbete mot välfärdsbrott.

Kommunstyrelsen har beslutat om en åtgärdsplan¹⁰ inom ramen för det brottsförebyggande arbetet. I åtgärdsplanen vidrörs området välfärdsbrott som en utmaning inom ramen för den ökande organiserade brottsligheten. För att öka medvetenheten om organiserad brottslighet där välfärdsbrott är en del, har behovet av utbildningsinsatser identifierats. Enligt planen uppdras kanslienheten inom kommunchefens stab att genomföra en utbildning årligen kopplat till organiserad brottslighet inklusive välfärdsbrott, otillåten påverkan, arbetslivskriminalitet och bedrägeri. Enligt intervju har en genomgång rörande hot och skydd, inklusive otillåten påverkan, hållits för kommunstyrelsens ledamöter under 2025. Kansliet ansvarar för att redovisa arbetet utifrån åtgärdsplanen årligen till kommunstyrelsen. Detta har ännu inte skett enligt de uppgifter vi fått.

Kommunfullmäktige har fastställt en policy mot mutor och jäv¹¹ samt en riktlinje mot mutor och jäv¹². I policyn framgår att medarbetare ska agera opartiskt i tjänsteutövningen, inte låta sig påverkas av yttre faktorer i sitt arbete samt agera på ett sätt att mutor, jäv och oegentligheter inte uppstår. I riktlinjen definieras begreppen muta och jäv samt hur medarbetare ska ställa sig till detta om en sådan situation uppkommer.

Kommunfullmäktige har fastställt en upphandlings- och inköbspolicy¹³ samt riktlinjer för upphandling¹⁴. I policyn framgår att kommunstyrelsen har det strategiska ansvaret för kommunens inköp och upphandlingar samt följsamheten till policy och riktlinje samt avtal. Ekonomiavdelningen inom kommunchefens stab har det övergripande ansvaret för området och upphandlingsprocessen samt att utbilda medarbetare i detta. Samtliga chefer ansvarar för avtal och inköp inom sina ansvarsområden. I riktlinjen förtydligas ansvarsfördelningen inom upphandlingsområdet. Vidare beskrivs upphandlingsformer, beloppsgränser och dokumentation och arkivering samt grundläggande principer och den nationella upphandlingsstrategin. Avseende leverantörsuppföljning framgår att den som upphandlar ansvarar för att krav finns med i avtal för att säkerställa avtalad leverans med leverantör. En leverantörsanalys ska göras under avtalets gång för att säkerställa att de krav som ställts i upphandlingen efterlevs. Vid kommunövergripande upphandlingar ansvarar kommunens upphandlingskompetens för analysen, vid verksamhetsspecifik upphandling ansvarar den verksamhetsansvarige för detta.

Rörande kommunstyrelsen framgår i vår enkät att bland medarbetare inom kommunledningens stab anser cirka en fjärdedel av de svarande att det *inte* finns arbetssätt och rutiner för att motverka välfärdsbrottslighet, 41% är osäkra medan 35% anser att arbetssätt och rutiner finns. Av de som anger att arbetssätt och rutiner finns framhålls rutiner för fakturahantering, internkontroll samt attestreglemente. En tredjedel av respondenterna anger att de inte vet hur de ska agera vid misstanke om oegentligheter eller välfärdsbrott.

¹⁰ Åtgärdsplan 2024–2025, Kommunstyrelsen 2024-11-04

¹¹ Kommunfullmäktige 2022-05-02 § 30

¹² Kommunstyrelsen 2022-04-11 § 55

¹³ Kommunfullmäktige 2023-10-30 § 115

¹⁴ Kommunfullmäktige 2023-10-30 § 116

7.3.2 Socialnämnden

Inom socialnämndens verksamhetsområde anger majoriteten av respondenterna i vår enkät att det finns arbetssätt och rutiner för att motverka välfärdsbrottslighet, och hänvisar till att detta ingår i befintliga rutiner. Ett fåtal anger att de är osäkra. Majoriteten anger att de vet hur de ska agera vid misstanke om oegentligheter eller välfärdsbrott.

I detta avsnitt redogör vi för styrdokument, rutiner och arbetssätt inom ekonomiskt bistånd respektive uppföljning av privata anordnare av personlig assistans.

7.3.2.1 Ekonomiskt bistånd

Socialnämnden har fastställt en riktlinje för ekonomiskt bistånd¹⁵ som övergripande beskriver ansökan, utredning och beslut, samt faktorer att beakta i utredningen och beräkningsgrunder. I riktlinjen framgår att det vid misstanke om bidragsbrott ska göras en anmälan till polisen. Vid misstanke om att en individ erhåller ersättning felaktigt från en annan myndighet ska anmälan göras till berörd myndighet.

Handläggningen inom ekonomiskt bistånd arbetar utifrån ett årshjul¹⁶ där det framgår vilka kontroller som ska göras per månad under 2026. Det framgår bland annat att utdrag från folkbokföringen ska göras var tredje månad och att stickprov av banktjänster ska göras två gånger per år. Kontroller av samtliga samtycken görs i februari månad, kontroller av hyresnivåer i april och kontroller av elförbrukning och internetkostnader samt begäran av slutskattesedel och deklaration i maj. I intervju framgår även att kontroller ska genomföras mot sammansatt bastjänst ekonomiskt bistånd (SSBTEK)¹⁷ för att inhämta information från ett antal myndigheter om en sökandes olika intäkter. Kontrollen mot SSBTEK ingår inte i årshjulet. Enligt intervju är det handläggare tillsammans med förste socialsekreterare som ansvarar för genomförandet av ovan nämnda kontroller, och enhetschef ansvarar för att de följs upp.

Verksamheten har även en rutin för återkravs- och återbetalningsärenden¹⁸. Återkrav innebär att kommunen återkräver medel som betalats ut felaktigt, till exempel med anledning av felaktigt inlämnade uppgifter. Återbetalning innebär att kommunen har möjlighet att återsöka det bistånd som betalats ut till den enskilde under den tid då Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten handlägger en periodisk förmån som senare kan komma att beviljas retroaktivt. Det framgår av rutinen för vilka fall som återkrav och återsökning av bistånd kan göras, samt hur återkravet/återsökningen genomförs. Av Socialnämndens delegationsordning framgår att handläggare har rätt att besluta om återkrav av ekonomiskt bistånd.

I intervju framhålls att flera av de som arbetar med ekonomiskt bistånd är relativt nyanställda och att ett arbete med att uppdatera rutiner har skett under det senaste året.

¹⁵ Socialnämnden 2026-01-15 § 7

¹⁶ Årshjul 2026 Ekonomiskt bistånd, ej daterad.

¹⁷ SSBTEK är en digital tjänst där handläggare inom socialtjänstens verksamhetsområde ekonomiskt bistånd kan få utlämnat information om ett flertal myndigheter och a-kassor. Där visas utbetalningar från Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, A-kassorna, Arbetsförmedlingen, Skatteverket samt om sökande har ansökt om studiemedel från Centrala studiestödsnämnden (CSN).

¹⁸ Rutiner för återkravs och återbetalningsärenden, ej daterad.

Det uppges att det finns en medvetenhet om risker för felaktiga utbetalningar och att det upplevs finnas behov av att ta fram anpassade kontroller utifrån identifierade risker.

7.3.2.2 Personlig assistans

Det finns sex privata assistansanordnare¹⁹ som utför personlig assistans för tio brukare inom socialnämndens verksamhetsområde. Sju brukare har ersättning från Försäkringskassan, medan tre brukare endast har ersättning från kommunen. Assistansanordnarna skickar månatligen in fakturor till kommunen för utförd tid för de tre brukarna.

Inom personlig assistans finns en rutin som beskriver arbetsflödet för kontroller av externa fakturor från assistansanordnare²⁰. Det framgår att detta underlag inte är beslutat av nämnden. Det är enhetschef inom personlig assistans som ansvarar för de kontroller som görs av fakturorna. I underlaget framgår att fakturan ska kontrolleras för att säkerställa att den avser rätt period, rätt person samt att antalet fakturerade timmar inte överstiger beviljade timmar. Utöver detta finns fördjupade kontroller avseende dubbelkontroll mot tidrapporter för att säkerställa att fakturerade timmar stämmer med inrapporterade timmar, samt avvikelseanalys för att kontrollera om timmarna avviker från tidigare månader eller från beslut. Det framgår även att kontroller ska göras för att säkerställa att samma assistent inte förekommer hos flera brukare samtidigt, att samma assistent inte jobbat på två ställen samtidigt om assistenten arbetar både i privat och kommunal regi, samt fakturor som saknar detaljerad information. Dokumentationsunderlag och bilagor till fakturor ska sparas ned och åtgärder vid avvikelse ska dokumenteras. Endast fakturor som gått igenom samtliga kontroller går vidare för attest och utbetalning. I intervju framgår att kontrollerna dokumenteras i ett exceldokument, samt att de kontroller som görs har tagits fram av chefen själv, utifrån ett identifierat behov av att säkerställa korrekta utbetalningar. En specifik analys av risker för välfärdsbrottslighet har dock inte legat bakom utformandet av kontrollerna. Det framgår att rutinen inte är formellt fastställd men har godkänts av socialchef.

I intervju framgår att socialnämnden till viss del även står för sjuklön för de privata assistansanordnarna när ersättningen betalas ut av Försäkringskassan. Alla summor som utbetalas dokumenteras i ett excelark för att säkerställa att det inte sker dubbelfakturering i de fall som assistansanordnare ansöker om ersättning i efterhand.

¹⁹ En privat assistansanordnare är en privat aktör som anlitas för att driva personlig assistans och ta arbetsgivaransvaret för assistenterna. Brukaren har möjlighet att välja vilken om assistansen ska anordnas kommunalt eller privat samt vilken anordnare som ska utföra tjänsterna.

²⁰ Arbetsflöde för kontroller av externa fakturor från privata assistansbolag, ej daterad.

7.3.3 Bedömning

Vår bedömning är att kommunstyrelsen och socialnämnden **endast delvis** beaktat risken för välfärdsbrott i övergripande styrdokument, så som policy, riktlinjer och rutiner.

Vi grundar vår bedömning på att välfärdsbrott inte beaktats i övergripande styrdokument. Vi konstaterar dock att det finns ett antal styrande dokument, riktlinjer och rutiner på både kommunövergripande nivå och verksamhetsnivå inom socialnämnden som kan bidra till att förebygga risken för förekomsten av oegentligheter. Värt att notera är att mindre än hälften av respondenterna i enkäten anser att det finns arbetssätt och rutiner för att motverka välfärdsbrottslighet.

Vi bedömer det positivt att åtgärdsplanen för det brottsförebyggande arbetet lyfter välfärdsbrottslighet, att policy och riktlinjer mot mutor och jäv finns framtagna samt att policy och riktlinjer för upphandling finns, då detta är ett riskområde för oegentligheter.

Inom ekonomiskt bistånd finns relevanta kontroller angivna i verksamhetens årshjul och det finns en specifik återkravsrutin. Årshjulet saknar information om vem som ska genomföra de angivna kontrollerna och i intervju beskrivs kontroller som inte framgår av årshjulet. Vi bedömer att kontrollerna kan utvecklas ytterligare baserat på en egen riskanalys och utifrån andra kommuners erfarenheter av effektiva kontroller för att minska risken för just välfärdsbrottslighet.

Inom personlig assistans finns en rutin som beskriver arbetsflödet för kontroller inför utbetalning till privata assistansbolag vilket vi ser som positivt och ett sätt att förebygga felaktiga utbetalningar. Vi bedömer att de angivna kontrollerna är relevanta för att minska risken för välfärdsbrott, dock saknas initiala kontroller rörande exempelvis f-skatt, tillstånd från IVO och avtal med brukaren. Vi anser att det är en brist att denna rutin inte är formaliserad och fastställd samt att det bör säkerställas att rutinen efterlevs för samtliga ärenden genom systemstöd eller systematisk uppföljning på annat sätt. Vidare noterar vi att det är en brist att rutin för hur fakturor rörande sjuklöneersättning inte finns dokumenterad.

7.4 RUTINER VID MISSTANKAR OM VÄLFÄRDSBROTTSLIGHET

I granskningen framgår att det inte finns någon rutin specifikt för hur misstankar om välfärdsbrottslighet fångas upp och hanteras. I policy mot mutor och jäv anges att alla arbetstagare, uppdragstagare och förtroendevalda i Älvsbyns kommun och dess helägda bolag ska aktivt verka för att hindra korruption. I riktlinjen mot mutor och jäv framgår att "misstankar om eventuell muta eller bestickning ska rapporteras till närmaste chef/uppdragsgivare eller annan chef som åtnjuter arbetstagarens förtroende". I

kommunstyrelsens delegationsordning framgår inte vem som har rätt att fatta beslut om polisanmälningar.

Älvsbyns kommun har en visselblåsarfunktion som kan användas vid misstankar om missförhållanden som är relaterade till arbetet och som är så allvarliga att det finns ett allmänintresse av att det utreds. Jäv och korruption nämns som två exempel av incidenter som kan anmälas via funktionen. Kommunstyrelsen har fastställt riktlinjer för visselblåsning²¹ där det framgår att en extern part gör en initial utredning, och att en handläggare vid Älvsbyns kommun därefter i samråd med extern part fattar beslut om extern alternativt intern utredning. När utredningen är färdig beslutar en intern visselblåsarkommitté om åtgärder utifrån utredningen och dess rekommendationer.

Rörande ekonomiskt bistånd finns, som nämnts i kapitlet ovan, en rutin för återkravs- och återbetalningsärenden. Där framgår att återkrav kan göras enligt Socialtjänstlagen om en klient lämnat oriktiga uppgifter eller på annat sätt förorsakat att bistånd beviljats obehörigen eller med för högt belopp. I rutinen hänvisas till att ytterligare information om återkrav ska finnas i en särskild vägledning för att utreda och förebygga felaktiga utbetalningar och bidragsbrott, denna har dock inte funnits tillgänglig för oss att ta del av. I socialnämndens delegationsordning framgår att enhetschef har rätt att fatta beslut om polisanmälan angående brott mot den egna verksamheten.

Som nämnts i kapitel 7.3.2.2 finns informella arbetssätt för att kontrollera fakturor rörande personlig assistans, och därmed att identifiera misstänkta felaktigheter. I intervju anges att felaktigheter som identifieras följs upp i dialog med assistansanordnaren, men dock saknas en framtagna rutin för hur misstanke om välfärdsbrottslighet ska utredas och hanteras. I socialnämndens delegationsordning framgår att socialchef får fatta beslut om återbetalningsskyldighet om stöd erhållits utifrån oriktiga uppgifter eller på annat felaktigt sätt.

I enkäten framgår att ungefär en tredjedel av respondenterna inom kommunchefens stab upplever att de vet hur de ska agera vid misstanke eller upptäckt av oegentligheter. Inom socialnämndens verksamheter upplever majoriteten att de vet hur de ska agera vid misstanke eller upptäckt av oegentligheter.

7.4.1 Bedömning

Vår bedömning är att kommunstyrelsen och socialnämnden **inte** har en ändamålsenlig organisation och en tydlig ansvarsfördelning samt rutiner för att fånga upp och hantera misstankar om välfärdsbrottslighet.

Vi grundar vår bedömning på att det inte finns någon kommunövergripande rutin för hur misstankar om välfärdsbrott fångas upp, utreds och följs upp, eller ett tydligt ansvar för denna typ av ärenden. Vi anser att kommunstyrelsen, utifrån sin ledande och samordnande

²¹ Riktlinjer för visselblåsning, 2022-05-23, KS § 90

roll, bör ta ett tydligare helhetsgrepp om frågan och säkerställa en beredskap för när allvarigare misstankar uppstår. En visselblåsarfunktion finns på plats, men denna kan inte anses omfatta alla potentiella misstankar om välfärdsbrott. Vi bedömer att kommunstyrelsen bör säkerställa att ansvar för polisanmälan regleras i kommunstyrelsens delegationsordning.

Inom socialnämnden bedömer vi det positivt att ansvar för polisanmälan för brott mot den egna verksamheten samt beslut om återbetalningsskyldighet inom LSS framgår av delegationsordningen. Inom personlig assistans saknas en dokumenterad rutin för hur misstankar om felaktiga utbetalningar eller välfärdsbrott ska hanteras. Inom ekonomiskt bistånd bedömer vi det positivt att en rutin för återkrav och återbetalning finns samtidigt som vi ser att den med fördel bör kompletteras med specifika rutiner för hur misstankar om felaktiga utbetalningar ska utredas och hanteras i organisationen.

7.5 UTBILDNING OCH SAMVERKAN

I intervju framhålls att det i förvaltningen har blivit mer diskussioner kopplat till välfärdsbrottslighet under de senaste åren, samtidigt som medvetenheten bland medarbetare anses behöva öka. I intervju framgår att det inte genomförts någon utbildning som särskilt berört området välfärdsbrottslighet för vare sig medarbetare eller förtroendevalda. Enligt uppgift har medarbetare tagit del av informationsinsatser avseende jäv, hot och våld samt otillåten påverkan riktat mot medarbetare och politiker. Dock framgår det inte i vilken form detta skett, utöver att en genomgång rörande hot och skydd, inklusive otillåten påverkan, hållits för kommunstyrelsens ledamöter under 2025. Det framgår att området välfärdsbrottslighet inte ingår i introduktionen för nyanställda. I enkäten framgår att majoriteten av de svarande från kommunstyrelsens och socialnämndens verksamhetsområden inte har erhållit någon utbildning eller information kopplat till att förebygga risken för välfärdsbrott. Ungefär hälften av respondenterna anger samtidigt att välfärdsbrottslighet lyfts regelbundet på arbetsplatsen. Någon intern samverkan uppges inte finnas för området.

Avseende extern samverkan deltar kommunen i lokala Brå inom ramen för det brottsförebyggande arbetet vilket beskrivs i avsnitt 7.1. Kommunen har även en samverkansöverenskommelse avseende det brottsförebyggande arbetet med polisen som gäller år 2022–2025²². Prioriteringar för perioden är förebyggande arbete med barn och unga, verka för trygga miljöer, våld i nära relationer samt våld i offentliga miljöer. Det har även tagits fram ett medborgarlöfte²³ mellan Älvsbyns kommun och lokalpolisområde Piteå älvadal. Av medborgarlöftet framgår gemensamma prioriteringsområden för arbetet mellan kommunen och polisen. Fokusområden för perioden 2023–2025 är arbetslivskriminalitet, narkotika samt våld i nära relationer. Välfärdsbrott ingår inte som en uttalad del inom

²² 2022-02-22

²³ Medborgarlöfte 2023–2025, 2023-06-14

samverkan i samverkansöverenskommelsen eller medborgarlöftet. Det framgår att kontinuerlig uppföljning av samverkan görs via avrapporteringar till chef för lokalpolisområdet, samt via återkoppling till Lokala Brå och Folkhälsorådet i Älvsbyn.

I intervju framgår att olika fora för samverkan finns med andra närliggande kommuner, bland annat rörande brottsförebyggande frågor. Dialog och erfarenhetsutbyte kring risker för bland annat välfärdsbrott anges ske med andra kommuner i samband med diskussioner om gruvetablering i kommunen.

Inom personlig assistans uppges det finnas ett nätverk för kommunerna i Norrbotten där utbildningar regelbundet genomförs. Välfärdsbrott uppges ha varit ett utbildningsmoment nyligen. Inom individ- och familjeomsorgen, där ekonomiskt bistånd ingår, uppges det finnas ett välfungerande samarbete med polisen samt samverkan med andra kommuner, dock uppges det i intervju vara osäkert om välfärdsbrottslighet diskuteras i dessa forum.

7.5.1 Bedömning

Vår bedömning är att det **inte** sker kompetensstärkning inom välfärdsbrottslighet för medarbetare och chefer, i form av utbildningar samt intern och extern samverkan.

Vi grundar vår bedömning på att det inte genomförts några kompetenshöjande insatser avseende välfärdsbrottslighet varken på kommunövergripande nivå eller nämndsnivå, utöver en genomgång rörande hot och skydd för förtroendevalda inom kommunstyrelsen. Det är av betydelse att utbildningsinsatser genomförs kontinuerligt för att stärka medvetenheten i hela organisationen. Vidare bedömer vi att medarbetare med handläggande uppgifter bör erbjudas återkommande utbildning och information för att säkerställa att de besitter den kunskap som krävs för att upptäcka och förebygga välfärdsbrottslighet. Vi bedömer även att förtroendevalda bör erhålla ytterligare kompetenshöjande insatser inom välfärdsbrottslighet.

Vi bedömer vidare att det vid tiden för granskningen inte finns någon intern eller extern samverkan avseende välfärdsbrottslighet i kommunen. När det gäller extern samverkan deltar inte kommunen i några särskilda forum med fokus på välfärdsbrottslighet, även om frågan uppges lyftas i vissa sammanhang. Vi konstaterar att området välfärdsbrottslighet med fördel kan inkluderas och formaliseras som en del i det brottsförebyggande arbetet inom lokala Brå. Vi noterar att det medborgarlöfte som finns inte längre är giltigt och därmed bör uppdateras. Vi bedömer att det finns ett fortsatt behov av både intern och extern samverkan i syfte att höja kompetensen, utbyta erfarenheter samt identifiera gemensamma risker och metoder för att upptäcka och förebygga välfärdsbrott.

8 SAMLAD BEDÖMNING OCH REKOMMENDATIONER

Syftet med granskningen har varit att bedöma om kommunstyrelsen och socialnämnden har säkerställt en ändamålsenlig styrning och samverkan samt en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbrottslighet.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att kommunstyrelsen och socialnämnden inte har säkerställt en ändamålsenlig styrning och samverkan samt en tillräcklig intern kontroll avseende arbetet mot välfärdsbrottslighet.

Se inledning samt respektive rapportkapitel för en mer detaljerad beskrivning.

Utifrån resultatet av vår granskning rekommenderar vi **kommunstyrelsen** att:

- utarbeta en kommunövergripande strategi för ett heltäckande arbete mot välfärdsbrott.
- tillse att formaliserade riskanalyser inriktade på riskerna för välfärdsbrott regelbundet genomförs och dokumenteras.
- göra en översyn av befintliga styrdokument utifrån risker för välfärdsbrottslighet.
- förtydliga ansvar och rutiner för hantering av misstankar om oegentligheter och välfärdsbrott.
- säkerställa att kommunstyrelsens delegationsordning inkluderar ansvar för polisanmälan.
- säkerställa att kompetenshöjande insatser genomförs avseende förebyggande arbete mot välfärdsbrottslighet för medarbetare.

Utifrån resultatet av vår granskning rekommenderar vi **socialnämnden** att:

- tillse att formaliserade riskanalyser inriktade på riskerna för oegentligheter och välfärdsbrott regelbundet genomförs och dokumenteras.
- vidareutveckla och fastställa styrdokument och rutiner för att i högre grad innefatta arbete med kontroller utifrån risker för välfärdsbrott.
- fastställa rutiner för hantering av misstankar om felaktiga utbetalningar inom assistansersättning respektive ekonomiskt bistånd.
- säkerställa att kompetenshöjande insatser genomförs avseende förebyggande arbete mot välfärdsbrottslighet för medarbetare.

Datum som ovan

Azets Revision & Rådgivning AB

Helena Hansson

Certifierad kommunal revisor

Evelina Witoft

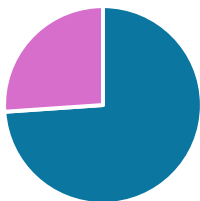
Verksamhetsrevisor

Maria Wiksten

Verksamhetsrevisor och kundansvarig

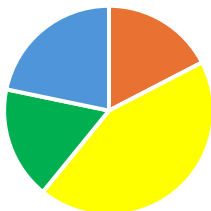
9 BILAGOR

Utifrån dina arbetsuppgifter, vilken nämnd arbetar du mot?

■ Kommunstyrelsen ■ Socialnämnden

I vilken utsträckning bedömer du att det finns risk att verksamheten utsätts för välfärdsbrott inom ditt tjänsteområde?

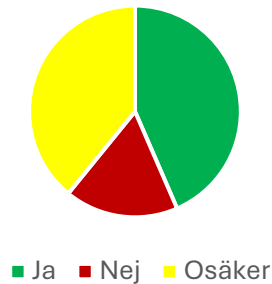

■ Mycket hög utsträckning ■ Hög utsträckning ■ Låg utsträckning ■ Inte alls ■ Vet ej

Vilka risker ser du särskilt inom ditt tjänsteområde?

1. Ekonomi
2. Felaktigt utbetalt försörjningsstöd och ersättning för utförda uppdrag som inte blivit utfört alls eller bara till viss del.
3. Avsaknad av tillräckliga rutiner, introduktion och kontroller gällande beslutsfattande. däremot upplever jag den ekonomiska hanteringen av fakturor som i stort sett tillfredställande
4. Inga särskilda risker
5. Inga
6. Felaktiga försörjningsstöd eller assistansersättningar till företag
7. Kan inte identifiera några uppenbara riskområden, (men t.ex. bluffakturor)
8. Risken är felaktiga utbetalningar, svårigheter att hämta in alla underlag (alla konton).
9. Felaktiga utbetalningar, ibland svårigheter med bristande underlag, sekretess mot andra myndigheter
10. Felaktiga utbetalningar, svårigheter med fullständigt underlag från klienter tex antal banker som inte kan kontrolleras ordentligt
11. LSS, Ekonomiskt bistånd
12. Finns ingen risk
13. Inga
14. Bidragsansökningar
15. Oseriösa assistansbolag inom personlig assistans.
16. I huvudsak inte direkt påverkan i vår närmsta verksamhet.

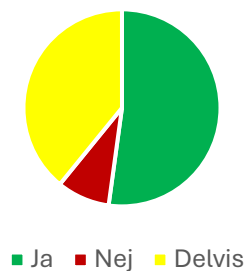
Har din arbetsplats arbetssätt/rutiner för att förebygga och motverka välfärdsbrottslighet?

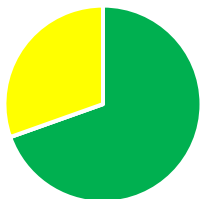
Om ja, på vilket sätt?

1. Rutiner för fakturahantering
2. Lagstiftningen tydliggör vad verksamheten får göra vid misstanke om brott samt om brott har begåtts där delegationsordning klargör vem som gör vad.
3. Vi har rutiner när det gäller mutor och otillbörlig påverkan.
4. Internkontroll, attestreglemente osv.
5. Ingår i befintliga rutinerna avseende ek. bistånd.
6. Ingår i de befintliga rutinerna kring arbetssätt, dock saknas en rutin specifikt detta.
7. Ingen särskild rutin men ett arbetssätt för att minska risken för felaktiga utbetalningar.
8. Vissa rutiner gällande:
 - beloppsgränser för utbetalningar/fakturor/beställningar.
 - kontrollfrågor vid bistånd
 - kontrollfrågor vid hantering
 - Policy och riktlinjer mot mutor och jäv
9. Att följa avtal, regler. Vi får information vad som gäller.
10. Kontroller både i delegation och av system

Upplever du att din chef och andra personer i ledande ställning kommunicerar ett tydligt förhållningssätt gällande välfärdsbrott?

Vet du hur du ska agera om du misstänker eller upptäcker förekomst av fusk, oegentligheter eller välfärdsbrott?

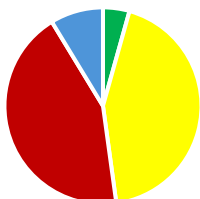

■ Ja ■ Nej ■ Osäker

Om ja, på vilket sätt?

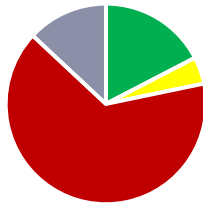
1. I enlighet med socialtjänstlag och delegationsordning vilket innebär att informera berörd delegat om aktuell situation.
2. Utifrån min roll och min erfarenhet även från andra kommuner kan jag se rimliga ageranden, men saknar förankrade och levande rutiner för detta
3. Tala med min chef
4. Jag skulle uppmärksamma ansvarig chef, kommunchefen och risk- och säkerhetssamordnaren. Om det rör ekonomiska processer som behöver adresseras skulle jag även upplysa ekonomichefen. Om det är personal skulle jag säkerställa att misskötsamheten hanterades enligt rutin. Beroende på vad som hänt skulle även polisanmälan kunna göras.
5. Rapportera till närmaste chef, kontakta ekonomiavdelningen
6. Enligt rapporteringsordning (till närmaste chef).
7. Informerar arbetsgruppen och chef, inleder utredning felktig utbetalning /polisanmälan enligt rutiner.
8. finns rutin för det
9. enligt aktuell rutin
10. Visselblåsarfunktion
11. Jag vet hur jag ska agera utifrån den arbetsplats jag har.
12. Vidta åtgärder inom egen verksamhet samt meddela chef, risk- och säkerhetssamordnare, vid behov polisanmäla.
13. Meddela min chef.
14. Tar med arbetsledare /chefen
15. Rapportera, utreda och polisanmälan
16. Åtgärda ev fel och larma

Pratar ni regelbundet om välfärdsbrott på din arbetsplats? T ex vid APT, verksamhetsplanering eller i andra sammanhang.

■ Ja, flera gånger per år ■ Ja, någon gång per år ■ Nej ■ Vet ej

Har du fått någon form av utbildning eller information från arbetsgivaren om att förebygga och minska risken för välfärdsbrott?

■ Ja, under det senaste året ■ Ja, men för mer än ett år sedan ■ Nej ■ Vet ej

Om ja, i vilken form?

1. En dags utbildning med fysisk närvaro och i större grupp. Lett av extern expert.
2. Vid möte, information och PowerPoint genomgång.
3. Föreläsning om otillåten påverkan och välfärdsbrott. Tagit del av erfarenheter från andra kommuner (särskilt Södertälje).
4. Information via socialstyrelsen websändning
5. Föreläsningar

Har du några andra kommentarer eller synpunkter du vill framföra?

1. Vi har uppmärksammat frågan mer under det senaste året men jag upplever ett större behov av att ta frågorna flera steg framåt
2. Jag har inte fått en riktad utbildning i förebyggande arbete mot välfärdsbrottslighet men jag ett att det pågår utbildningsinsatser. Har kommit i kontakt med ämnet via andra kanaler och har delvis kunskap i ämnet.
3. Viktigt.
4. Svårt att svara rättvist på frågorna eftersom vi inte jobbar direkt med de typ av uppgifter/ verksamheter som är mest utsatta. Däremot så jobbar vi nära de verksamheter som kan tänkas vara utsatta, samt kan behöva se och reagera från ett mer övergripande plan. Vi har alltid ett ansvar att uppmärksamma eventuella oegentligheter.